

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

*Чорна М.В., д.е.н., професор,
Пірятінська І.В., аспірант (ХНУБА)*

У статті розглядаються питання комплексної оцінки економічної безпеки підприємства, що дозволило представити модель оцінки економічної безпеки будівельних підприємств.

Ключові слова: економічна безпека, будівництво, оцінка, методичні підходи.

Постановка проблеми. Будівельна галузь є специфічною галуззю народного господарства, яка визначає ефективність функціонування всього народного господарства країни. З одного боку, вона формує структуру національної економіки, оскільки її розвиток виступає передумовою розвитку інших галузей виробництва та інфраструктури (виробництво будівельних матеріалів і відповідного обладнання, машинобудівна галузь, металургія і металообробна промисловість, деревообробна промисловість, транспорт, енергетика тощо). З іншого боку, будівництво певним чином відображає результати соціально-економічного розвитку в країні: процеси, що відбуваються в інших галузях і сферах діяльності та в економіці в цілому позначаються на ефективності будівельної галузі та результатах діяльності окремих будівельних підприємств.

Специфіка вітчизняного розвитку економіки України містить в собі велику кількість небезпек для підприємницької діяльності в будівельній галузі, існування яких пов'язано з наявністю підвищеного ризику комерційного і некомерційного характеру, що ставить питання про створення системи оцінювання стану і динаміки розвитку підприємства з метою завчасного попередження несприятливих ситуацій та прийняття необхідних заходів щодо захисту та протидії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами методології оцінки економічної безпеки підприємств в цілому займаються Бендіков М.А. [1], Вершиніна А.В. [2], Євдокимов Ф.І. [3], Забродський В. [4], Козивкін В.В. [5], Малинський А.С. [6], Матвеев Н.В. [7], Довбня С.Б. [8] та ін.; і зокрема в будівництві – Мельников А.Б. [9], Федосова О.В., Молодід О.О., Теренчук С.А. [10]. Незважаючи на численні праці, спостерігається відсутність розгляду проблеми комплексного і систематизованого оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства.

Мета статті: формування комплексної моделі оцінки економічної безпеки будівельного підприємства в сучасних економічних умовах.

Вклад основного матеріалу. Для будівельних підприємств важливість оцінки

економічної безпеки полягає в тому, що активно задіяний потенціал є визначальним стабілізуючим чинником їх антикризового розвитку та гарантом економічного зросту. До того ж стан і тенденції розвитку, які забезпечують економічну безпеку підприємства, виключають або мінімізують збитки не лише потенціалу конкретного підприємства, але й окремих галузей та економіки в цілому. Саме в цьому і полягає основна функція забезпечення економічної безпеки підприємства [5].

Оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства як і будь-якого явища або об'єкта є складним комплексним процесом, що передбачає наявність низки взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих елементів, які можна виділити в три блоки:

1) постановочний блок, що містить постановку проблеми оцінки, а саме – визначення її мети і завдань;

2) методичний блок, який містить підходи, методи, принципи, критерії та показники оцінки економічної безпеки;

3) розрахунково-інтерпретаційний блок, що включає в себе такі елементи оцінного процесу, як: отримані результати та прийняті за ними рішення щодо економічної безпеки підприємства.

Схематично процес оцінки економічної безпеки підприємства подано на рисунку.

До постановочного блоку належить визначення мети та основних завдань оцінки економічної безпеки підприємства.

Вважаємо, що метою оцінки економічної безпеки будівельного підприємства є попередження несприятливих ситуацій в його діяльності та прийняття необхідних заходів щодо захисту та протидії від виявлених загроз. Виходячи з визначеної мети за основні завдання оцінювання рівня економічної безпеки можна визначити:

- оцінку стану і динаміки розвитку будівельного підприємства;

- виявлення деструктивних тенденцій і процесів розвитку потенціалу діяльності підприємства;

- виділення причин, джерел, характеру, інтенсивності дії загроз на потенціал діяльності;

- прогнозування наслідків дій чинників

загроз на потенціал діяльності;
 - системно-аналітичне вивчення наявної

ситуації і тенденцій її розвитку, розробка цільових заходів із протидії загроз.

Рис. Концептуальна схема оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства (ЕББП)

Об'єктивність процесу оцінки забезпечується системою оціночних принципів, які являють собою основні правила оцінювання економічної безпеки, що покладені в основу відповідних методичних підходів.

Другий блок відображає методичний бік процесу оцінки економічної безпеки та, відповідно, містить такі важливі елементи, як: принципи, підходи, методи, критерії та показники оцінки економічної безпеки будівельного підприємства.

З урахуванням цілі і завдань оцінка економічної безпеки підприємства повинна підпорядковуватися таким загальносистемним і спеціальним принципам, як: системність, об'єктивність, адекватність, комплексність, взаємоузгодженість, універсальність, однозначність, результативність тощо.

Спроби кількісної оцінки рівня економічної безпеки підприємства, які робилися в економічній літературі, привели до появи кількох методичних підходів до оцінки, у рамках яких використовуються відповідне методичне забезпечення [2; 4; 6; 11; 12]. Такими підходами є:

- ресурсно-функціональний підхід, за яким оцінка рівня економічної безпеки здійснюється на основі оцінки стану використання корпоративних

ресурсів за спеціальними критеріями [6; 11]. Як корпоративні ресурси розглядаються чинники бізнесу, використовувані власниками і менеджерами підприємства для виконання цілей бізнесу.

При цьому аналізується сім функціональних складових: інтелектуально-кадрова, фінансова, техніко-технологічна, політико-правова, екологічна, інформаційна і силова;

- програмно-цільовий підхід, що ґрунтується на інтегрованій сукупності показників, які визначають економічну безпеку [4]. При цьому використовується кілька рівнів інтеграції показників та кластерний і багатовимірний методи аналізу. Такий підхід є досить складним, оскільки використовує методи математичного аналізу;

- ситуатійний підхід, який включає в себе елементи системного аналізу і дозволяє разом із цілісним баченням і повним уявленням про економічну безпеку як об'єкт управління та його функціонування здійснювати ефективне управління конкретною ситуацією та приймати адекватні їй рішення [2]. Використання ситуатійного підходу при забезпеченні економічної безпеки підприємств передбачає створення технологій розробки сценаріїв, які забезпечували би виробітку найбільш ефективних рішень у тих ситуаціях, коли фактичне становище ще не визначено, коли втрати і збитки неминучі і їх

необхідно звести до мінімуму [12]. Під час реалізації ситуаційного підходу можуть застосовуватися: метод розробки узгодженої думки; метод, заснований на ітеративному аналізі, узгодженнях і об'єднанні незалежних часткових сценаріїв; метод матриць взаємовпливу та ін.

Сутність економічної безпеки будівельного підприємства реалізується в системі критеріїв і показників оцінювання. Під критерієм розуміємо оцінку стану економічної безпеки з позиції основних економічних показників та індикаторів, що відображають її зміст, моделюють її динаміку, характеризують рівень кількісних і якісних параметрів [7].

В економічній літературі, присвяченій даній проблемі, існує думка щодо переважного використання для оцінювання рівня економічної безпеки підприємства саме фінансових критеріїв [13]. Однак ця позиція не забезпечує комплексний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки. Критеріальна оцінка безпеки повинна включати: оцінку ресурсного потенціалу будівельного підприємства та можливостей його розвитку; оцінку рівня ефективності використання наявних матеріальних, трудових і фінансових ресурсів та його співвідношення з показниками провідних підприємств галузі; оцінку рівня, за яким внутрішні та зовнішні загрози для підприємства будуть мінімальними. Відзначимо також, що вибір конкретних критеріїв має відповідати основним складовим економічної безпеки підприємства.

Діагностика стану економічної безпеки повинна проводитися за системою показників, що враховують специфічні галузеві особливості, які найбільш характерні для даного будівельного підприємства і мають для нього важливе стратегічне значення. Крім загального розподілу показників економічної безпеки на кількісні та якісні, необхідно вткремлювати: економічні показники (динаміка і структура виробництва і доходу, показники обсягів і темпів виробництва продукції тощо); показники, які характеризують виробничий, науково-технічний, кадровий, інтелектуальний, фінансовий потенціали будівельного підприємства; показники динамічності та адаптивності управлінського механізму підприємства; показники, що характеризують залежність підприємства від зовнішніх чинників (рівень інфляції, інвестиційна привабливість, фінансово-кредитна політика держави, стадія економічного циклу, рівень ділової активності тощо).

Також, важливе значення для оцінки має обрання узагальнюючого критерію (інтегрального показника), який задовольняв би таким вимогам [3]:

- наявність чітко фіксованих меж;
- порівнянність різночасних оцінок рівня економічної безпеки одного підприємства, а також інших підприємств галузі, при цьому показники повинні бути надійними, порівнянними в різні

періоди, узагальнюючими (синтетичними) для своєї галузі, та, нарешті, відносно незалежними один від одного для забезпечення адекватності порівняння;

- простота і доступність методики розрахунку, яка базується на облікових даних, її універсальності.

До розрахунково-інтерпретаційного блоку моделі оцінювання належить власне розрахунок рівня економічної безпеки підприємства за обґрунтованою системою показників-індикаторів (з урахуванням цілі та завдань оцінки, обраних методичних підходів і методів) та формування за її результатами висновків, рекомендацій і практичних пропозицій з управління економічною діяльністю суб'єкта господарювання в будівництві.

Висновки. Запропонована модель дозволяє надати комплексну характеристику процесу оцінювання економічної безпеки в будівельних підприємствах за окремими визначеними етапами. У подальших дослідженнях планується обґрунтувати адекватний галузевій специфіці будівельних підприємств та сучасним тенденціям економічного розвитку економіки України методичний інструментарій та провести якісне оцінювання рівня економічної безпеки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бендиков М. А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития / М. А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2002. – № 2. – С.17-29.
2. Вершинина А. В. Ситуационный анализ в сфере обеспечения экономической безопасности предприятий реального сектора экономики [Электронный ресурс] / А. В. Вершинина // Нефтегазовое дело, 2006. – Режим доступа: http://www.ogbus.ru/authors/Vershinina/Vershinina_1.pdf
3. Евдокимов Ф. И. Факторы и методы оценки экономической безопасности предприятия [Электронный ресурс] / Ф. И. Евдокимов. – Режим доступа: <http://masters.donntu.edu.ua/2008/fem/mikhailov/lib/3.htm>
4. Забродский В. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / Забродский В., Капустин Н. // Бизнес Информ. – 1999. – № 15-16. – С. 35 – 37.
5. Козивкин В. В. Экономическая безопасность промышленного предприятия [Электронный ресурс] / В. В. Козивкин. – Режим доступа: http://secandsafe.ru/stati/pravo/ekonomicheskaya_bezopasnost_promyshlennogo_predpriyatiya
6. Малинский А. С. Оценка экономической безопасности транспортного предприятия: дис...

канд. екон. наук : 08.00.05 / Малинский А. С. – М., 2005. – 185 с.

7. Матвеев Н. В. Экономическая безопасность предприятия / Н. В. Матвеев : дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.05. – М., 2002. – 112 с.

8. Довбня С. Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства / Довбня С. Б., Гічова Н. Ю. // Фінанси України. – 2008. – № 4. – С. 88 – 97.

9. Мельников А.Б. Особенности обеспечения экономической безопасности на предприятиях строительной отрасли / Мельников А.Б., Снимщикова И.В., Маркова С.В. // Теория и практика общественного развития. – №1. – 2011. – С. 245-250.

10. Федосова О.В. Визначення рівня економічної безпеки будівельного підприємства на

основі економетричних моделей / Федосова О. В., Молодід О. О., Теренчук С. А. // Управління розвитком складних систем. – № 5. – 2011. – С. 117-119.

11. Олейников Е.А. Экономическая и национальная безопасность / Е. А. Олейников. – М.: Экзамен, 2004. – 586 с.

12. Экономическая безопасность предприятия: Внешние и внутренние угрозы предпринимательской деятельности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.bos.dn.ua/view_article.php?id_article=27

13. Мініна Є.О. Критерії і показники економічної безпеки підприємства / Є. О. Мініна // Вісник економіки транспорту і промисловості. – № 29. – 2010. – С. 153-157.

Аннотація. В статье рассматриваются вопросы комплексной оценки экономической безопасности предприятия, что позволило представить модель оценки экономической безопасности строительных предприятий.

Ключевые слова: экономическая безопасность, строительство, оценка, методические подходы.

Summary. The article considers the questions of a comprehensive assessment of company's economic security, which enables us to present the estimation model of the construction companies' economic security

Keywords: economic security, construction, evaluation, methodological approaches.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Уткіна Ю.М.

УДК 658.021.330

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПОТЕНЦІАЛУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Чурилов С.В., асистент (УІПА)

В статті висвітлено роль конкурентоспроможності потенціалу як визначальної характеристики ефективної діяльності й розвитку підприємства в сучасних умовах господарювання, та рівні, що дозволяє досягти конкурентних переваг та можливостей формування адекватної системи управління підприємством.

Ключові слова: конкурентоспроможність, потенціал, підприємство, розвиток, конкурентоспроможність потенціалу.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день, існуюче законодавство України надало економічним суб'єктам господарювання більше прав та свобод. Разом з тим, багато підприємств не змогли ефективно використати наявні у них кошти і налагодити прибуткову для себе діяльність через відсутність якісної, конкурентоспроможної продукції та відсутність стратегічного мислення. За останні роки відбулося значне посилення конкуренції в усіх сферах економічної діяльності. Поява великої кількості нових підприємств, лібералізація імпорту, проникнення на вітчизняний ринок іноземних компаній, розвиток ринку капіталу та акціонерних підприємств – усе це значно змінило ринкову ситуацію. Зменшення платоспроможності попиту, з одного боку, і збільшення пропозицій товарів і послуг – з іншого,

створили умови, коли такі поняття як «потенціал» та «конкурентоспроможність» стали невід'ємною складовою діяльності будь-якого підприємства чи організації.

В такій ситуації для кожного виробника стає необхідним аналіз конкурентоспроможності і розробка дієвих засобів щодо її підвищення. Іншими словами, проблема досягнення конкурентоспроможності потенціалу підприємства являється дуже важливою умовою успішного функціонування кожного підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Принципово новою проблематики потенціалу підприємства та його конкурентоспроможності на сьогоднішній день